

Posudek habilitační práce

Autor: **JUDr. Václav Stehlík, PhD., LL.M.** (1977), odborný asistent Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Téma: **Aplikace národních procesních předpisů v kontextu práva Evropské unie** již vydaná v roce 2012 jako monografie o rozsahu 258 stran Nakladatelstvím Leges, s.r.o., Praha.

Zvolené abstraktní, teoretické a procedurální téma, těžko stravitelné pro čtenáře též z řad odborníků, kteří se soustředí na hmotné právo a teoreticko-procedurální aspekty dlouhodobě poněkud opomíjí, mezi které se řadím též já.

Jedná se ostatně spíše o soubor čtyř spolu souvisejících témat – potýkání se národních procesních předpisů a práva Evropské unie (kapitola 2), předběžná opatření (kapitola 3), časové limity (kapitola 4) a aplikace práva Evropské unie ex offio (kapitola 5), sevřených úvodní kapitolou připomínající základní zásady uplatňování nadnárodního práva a závěrečnými poznámkami shrnujícími jednotlivé problémy.

První pohled na habilitační práci - monografii je veskrze příznivý. Rozsah odpovídá představám ohledně habilitačních prací jako dalších disertací, když má nejméně půl milionu znaků, tedy více než tři sta padesát normových stran. Text má rozumnou strukturu několika málo kapitol, které sledují několik základních problémů interakce práva Evropské unie a práva členských států v oblasti procesní. Vysoký počet 708 poznámek pod čarou, dvě až deset na každé stránce, potvrzují pečlivé citování použitých pramenů. Jejich značný rozsah potvrzuje rovněž závěrečný přehled pramenů členěný přiměřeně na odbornou literaturu, judikaturu a právní předpisy. Habilitační práce – monografie je od počátku do konce psána srozumitelně, nevykazuje zásadní stylistické neobratnosti a zbytečně složité formulace.

Druhý pohled už je kritičtější. Celý text je založený na probírání rozsudků Soudního dvora ovlivňující působení soudů členských států a jejich prostřednictvím též jejich úřadů. Práce je vlastně olbřímím rozborem judikatury ve spojení s literaturou tuto judikaturu komentující, která patrně pro autora představovala nástroj první orientace v jednotlivých problémech. To se odráží ve členění na dílčí kapitoly. Některé kapitoly jsou nazvané podle jednotlivých problémů, jiné podle jednotlivých rozsudků Soudního dvora, zbývající pak případ spojuje s tématem. Zarazí málo citací zřizovacích smluv, pramenů sekundárního práva, základních práv, základních práv spravedlivého procesu, mimo jiné těch stanovovaných Evropským soudem pro lidská práva vykládajícím Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod. Nejnovější doba nadto přinesla též unijní kodifikaci základních práv Listinou (Chartou) základních práv Evropské unie. Opravdu nemá tato kodifikace dosud žádný zaznamenaní hodný vliv na zkoumanou problematiku?

Některé kapitoly a podkapitoly poskytují shrnutí včetně zvažování či ověření vzniku či potvrzení právních zásad, jiné představují méně či více pouhou rekapitulaci rozsudků, a to ve vazbě na odborné literární zpracování. Mnohé dílčí kapitoly jsou poměrně rozsáhlé, až deset stran textu bez dalšího členění, což zrovna neprospívá přehledu čtenáře už tak znaveného abstraktním tématem procedur.

Pohled autora je od počátku do konce omezen na evropský unijní rozměr. Název práce přitom ve svém základu zmiňuje národní procesní předpisy. Jednotlivé rozsudky jsou vysvětlované bez jakýchkoli citací národního práva, byť je toto právo běžně připomínáno. Chybí jakákoli informace o tom, zda vůbec, v jakém rozsahu a hloubce a zda vhodně a dobře ovlivnila vnitrostátní právo, zda příslušné členské státy nějak upravovaly svou legislativu, nebo zda judikatura měla jen omezený nápravný účinek v jednotlivých, vesměs nečetných případech.

Drtivá většina probíraných rozsudků je ostatně výsledkem řízení o předběžné otázce, kdy procesní problém vyvstal před soudem členského státu a vesměs mu předcházelo nějaké úřední řízení. Nedožíváme se nic o tom, že by procesní právo za účelem sledování cílů Evropských společenství a Evropské unie bylo ovlivňováno vyšetřováními členských států ze strany Komise a jejími případnými žalobami před Soudním dvorem. Stejně tak nevíme, zda soudy členských států představy Soudního dvora opravdu soustavně následují též v dalších případech, zvláště pak soudy jiných členských států ve srovnatelných záležitostech, nikoli soudy jedné národní soudní soustavy, ve které se právo Evropské unie stane vlivným také díky znalosti domácí judikatury. S výjimkou závěrečných poznámek se ostatně rovněž nedozíváme, jak už jsem uvedl, nic o procesních pravidlech stanovených sekundárním právem, ať už přímo uplatňovanými nařízeními či směrnicemi.

Až na drobné zmínky o některých nálezech Ústavního soudu na samém úvodu monografie (str. 15) chybějí jakékoli sondy do české právní praxe, které bych já očekával na konci jednotlivých základních kapitol. Česká republika je přitom členem Evropské unie již skoro desetiletí. České soudy již vydaly stovky rozsudků a položily přes desítku předběžných otázek a podle všeho ještě větší počet položit mohly a v případě soudů posledního stupně měly. Jistě, ve velké většině řešily otázky hmotného práva Evropské unie ve spojení a případném napětí s českým právem. Určitý výskyt procesních problémů nicméně lze určitě také v dosavadní české judikatuře nalézt. Ještě hojnější je výskyt případů, kdy knihou zmiňovaná judikatura je českou soudní judikaturou citovaná či by citovaná být mohla a měla. Tyto české národní sondy by mohly alespoň příležitostně směřovat ku hodnocení českých procesních pravidel včetně doporučení změn právního rámce. Takové sondy do česko-evropské justiční praxe by bezpochyby mohly učinit knihu přitažlivější pro nepočetné české zájemce o tuto abstraktní problematiku, jejíž dopad na úřední postupy a soudní řízení je jen výjimečný.

Autor zpracoval vedle české literatury výhradně anglicky psanou literaturu. Zcela okrajově je pak citována též literatura francouzská. Jako právní germanofil mám pocit, že se autor podobně jako mnozí jiní autoři vyšších kvalifikačních prací ochuzuje o část odborné literatury věnované právu Evropské unie, která dokáže jít ze všech nejvíce do podrobností a která vykazuje největší propracovanost a promyšlenost. Platí to dokonce pro anglicky psanou literaturou těšící se největší pozornosti především díky všeobecné znalosti angličtiny v evropském akademickém prostředí. Kdyby autor dokázal zpracovat německou odbornou literaturu, možná by mírnil mínění, že odborná literatura často zůstává popisná a není příliš uspořádaná (str. 238). Výhradně anglickou orientaci naznačuje rovněž citování rozsudků anglickou zkratkou ECR pro judikaturu předcházející vstupu České republiky do Evropské unie, po kterém se začala vydávat česká verze Sbírký rozhodnutí, též u rozsudků před rokem 1973, stejně jako soustavné poangličťování institucí členských států užívajících jiné jazyky.

Třetí pohled by výše uvedenou kritiku měl ovšem zachovat v přiměřených mezích a vyvarovat se přehánění. Značná míra odtrženosti odborníků práva Evropské unie od práva členských států je prostě obvyklá, vlastní tomuto oboru. Osobně mám za to, že to není dobré. Vnímání vnitrostátního práva jako skutečnosti (fakta), příznačné pro mezinárodní právo veřejné, není vhodné v případě nadnárodního práva Evropské unie, které má dlouhodobou ambici uplatňovat se přímo vůči jednotlivcům, domáhá se soustavného uplatňování úřady a soudy členských států, nicméně přitom mnohostranně závisí na součinnosti členských států.

Vedle toho je zjevné, že by rozsáhlejší sledování vnitrostátní právní praxe celý text výrazně zvětšovalo a jeho dokončení protahovalo. Monografie předložená jako habilitační práce musela být jako řešení grantu Grantové agentury České republiky „Princip národní procesní autonomie při aplikaci komunitárního práva“. Patrně by bylo nezbytné záběr zúžit na pouze některé z dílčích témat probíraných v některé ze základních kapitol, což by ovšem výrazně omezilo žádoucí zveřejnění výsledku bádání. Přitom mě na mysl přichází, že právo Evropské

unie má určité nároky rovněž na prosazování a výkon svého práva ve srovnání s výkonem práva členského státu samotného, včetně autorizací, licencí, kontrol, exekucí a tak podobně.

Sklon práci kritizovat rovněž oslabuje poslední šestá kapitola „závěrečné poznámky“, ve které autor dobře vysvětluje nesnadnost až nemožnost všeobecného naplnění výše předestřené kritického pohledu. Autor vysvětluje, proč judikatura Soudního dvora představuje přes veškeré své vnitřní pnutí a přílišnou kasuistiku klíčový a často vlastně jediný zdroj poznání. Jak se zde správně uvádí, odhlédne-li se od nečetných nahrazení národních procesních pravidel nadnárodními, jako například celním kodexem a soutěžním právem a vstupy směrnic do procesních pravidel příznačných pro správu jednotlivých odvětví nebo dílčích záležitostí typu ochrany životního prostředí, Evropská unie ve spolupráci s členskými státy nenašla dosud síly pro vytvoření nějakého vzorového či rámcového procesního kodexu pro rozhodování úřadů a soudů členských států při prosazování práva Evropské unie včetně toho, které zprostředkovává právo členských států. Škoda, že v této odvislosti nejsou zmiňovány záměry či studie takové kodifikace v této oblasti. Bezpochyby nějaké existují.

Oceňuji rovněž autorovu střízlivost, zejména kritické hodnocení aktivismu Soudního dvora (str. 236). Autor si dobře uvědomuje chronickou institucionální slabost Evropské unie při prosazování svého práva ve značné závislosti na členských státech, což se odráží ve soustavném naléhavém zdůrazňování zásad. Zvláště závěr poznámek vyjadřuje porozumění pro překážky soustavného následování zdaleka ne vždy soudržné judikatury Soudního dvora v mnohohojazyčném a zdaleka ne stejnorodém soudním prostředí Evropské unie.

Bylo by překvapivé, kdyby hodnotitel sdílel všechna tvrzení a stylistické volby autora ve značně rozsáhlém textu. Je vhodné uvažovat (str. 30) vyloženě o nadřazenosti komunitárního práva a to již v roce 1976 a podobně pak později (str. 227)? Jaký byl důvod pro volbu slov „časový limit“ namísto českých „lhůt“ v názvu základní kapitoly 4, byť text samotný již lhůty zná? Vůbec bych sám tlačil na větší používání českých výrazů (např. časový namísto temporální na str. 93).

Při debatě před vědeckou radou by se autor mohl zkusit soustředit například na naznačený rozdíl v uplatňování práva z úřední/soudní povinnosti v jednotlivých typech řízení s ohledem na jeho účastníky (kapitola 5). Podobně zajímavé pro diskusi je různé nazírání existence procesní autonomie (str. 226 a následující). Osobně bych zdůrazňoval, že slovo autonomie (samospráva) neznamená přece úplnou svobodu, nýbrž možnost pohybu v určitém rámci především při uplatňování vnitrostátního práva. Při této příležitosti by bylo možné zvážit, jaké jsou právně-politické a právně-psychologické předpoklady a meze pro odpovídající součinnost soudů a úřadů členských států povolaných prosazovat přímo či zprostředkovaně právo Evropské unie. Obhajobu by si zasloužilo sporné tvrzení (str. 233), že rozsudek *Rewe* potvrdil pravomoc Evropského (hospodářského) společenství přijímat prováděcí legislativu. Zmiňováno jako kompetence Evropské unie to totiž nebývá.

Přes všechny mé poznámky, pochyby a připomínky monografie předložená jako habilitační práce představuje hodnotný výsledek poměrně značného a bezpochyby dlouhodobě vynakládaného úsilí vyžadujícího soustavně vysokou pečlivost. Autor musel pozorně pročítat dobrou stovku rozsudků Soudního dvora, dílo viditelně ověřuje tvrzení v citované odborné literatuře, jak odráží soustavné citování bodů jednotlivých rozsudků.

Jsem přesvědčen, že práce dokáže být obhájena před vědeckou radou při dalších etapách habilitačního řízení. Zdůraznit je třeba všeobecnou srozumitelnost, kterou nenarušuje ani na můj vkus přílišný sklon k používání latinizujících slov (reál, formule, fakt, aplikace, dekády, instruktivní, explicitně, „Preston test“ na str. 147 apod., generovat), někdy naznačující přílišný vliv výraziva převažující anglicky psané literatury a judikatury.

Monografie předložená jako habilitační práce v mých očích přes všechny připomínky představuje dílo, které splňuje očekávání kladená na tento kvalifikační práci tohoto stupně.

V Lavičném dne 5. května 2013

Doc. JUDr. Filip Křepelka, Ph.D.

(Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta)